

Redactie: Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN, Dr D. F. VAN SLOOTEN
Vaste Medewerkers: Dr J. G. B. BEUMÉE, L. COOMANS DE RUITER, Prof.
Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN. Dr Edw. JACOBSON, Dr S. LEEFMANS,
:- J. C. VAN DER MEER MOHR Jr., J. OLIVIER :-

Adres der Redactie: Van Imhoffweg 10, Buitenzorg

§§ §§ **ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50** §§ §§

WAARNEMINGEN BETREFFENDE GIBBONS EN ANDERE DIEREN

Als men gibbons in de vrije natuur gadeslaat, hoe zij schijnbaar zonder enige inspanning van tak tot tak voltigeren en zich in een wijde boog van de ene boom naar de andere slingeren, staat men verbaasd over het gemak waarmee zij deze halsbrekende toeren verrichten en over de grote zekerheid, die zij aan de dag leggen bij de keuze van takken, die hun gewicht kunnen dragen. Het komt mij voor, dat dit vermogen de dieren niet in die mate aangeboren is, als wij dit bij iets oudere exemplaren aantreffen. Veeleer schijnt de natuurlijke aanleg pas door oefening volmaakt te worden en berust de juiste keuze van geschikte takken op de daarbij opgedane ervaring. Dat dit zo moet zijn, werd mij duidelijk door een geval dat ik kort geleden in het Zoölogies Park te Bandoeng waarnam.

Een van de daar ondergebrachte o a's (*Hylobates leuciscus* GEOFFR.), een nog onvolwassen exemplaar, dat blijkbaar reeds zeer jong in gevangenschap was geraakt en steeds in een klein hok opgesloten had geleefd, was uit zijn kooi ontsnapt. Een in de nabijheid staande boom van 15 meter hoogte werd beklommen en aan de zeer dunne twijgen slingerde de gibbon heen en weer, zonder zich blijkbaar rekenschap er van te geven, dat deze nauweliks sterk genoeg waren om zijn gewicht te kunnen dragen. Het was beangstigend om aan te zien. Tenslotte pakte het dier met één poot de steel van een blad en trachtte daaraan heen en weer te zwaaien. Natuurlijk brak de bladsteel af en smakte de onervaren klimmer met een plof op de grond neer. Het eerste ogenblik keek hij beduusd in het rond, maar herstelde zich spoedig, daar hij zich niet had bezeerd. Het in verhouding tot het geringe

lichaamsgewicht grote volume, een gevolg van de dikke, losse vacht, had de val gebroken, evenals bij een veertje, dat met zijn gering gewicht en grote omvang door de tegenstand van de lucht in zijn val wordt geremd.

Een in de vrije natuur opgegroeide gibbon zou nooit zo weinig oordeel des onderscheids getoond hebben als dit in gevangenschap opgegroeide dier.

Iets eigenaardigs bij deze, overigens volkomen gezonde gibbon is, dat hij bij het snel lopen zijn evenwicht niet kan bewaren. Gibbons balanceren normalerwijze bij het snel voortbewegen op de grond, door beide armen zijdelings uit te strekken of door de ene arm in een boog over het hoofd en de andere op zijde uitgestrekt te houden. Onze gibbon echter duikelt, als hij zich voortspoedt, telkens over de kop; blijkbaar alweer een gevolg van onvoldoende oefening.

Dat echter apen, die nooit in gevangenschap vertoefd hebben, zich wel eens vergissen, kon ik waarnemen bij een verblijf op de Ophir (Goenoeng Talamau) in Sumatra's Westkust. Bij een tocht door het oerbos aldaar ontmoette ik een familie siamangs of zwarte gibbons (*Symphalangus syndactylus* RAFFL.), die langs een bergrug door het geboomte trok. Daar ik mij verdekt had opgesteld en mij volkomen stil hield, merkten zij mijn tegenwoordigheid eerst op, toen zij vlak in mijn nabijheid gekomen waren. Door een luid geschreeuw mijnerzijds opgeschrikt, vluchtte de hele troep in grote verwarring naar het aangrenzende ravijn met loodrechte wand, waarbij zij zich van een hoogte van ongeveer 40 meter in de toppen van de beneden groeiende bomen stortten. Daarbij kozen zij met grote zekerheid takken uit, die hun gewicht bij de val konden dragen. Alleen een van de siamangs had een te dunne tak gekozen, met het gevolg, dat deze afbrak. Ik vreesde reeds, dat het dier op de grond te pletter zou vallen, doch met grote tegenwoordigheid van geest greep hij in zijn val een andere tak en wist zich daaraan vast te klampen.

Dat zulke gevallen niet altijd even gunstig aflopen, toont een andere gebeurtenis, die op dezelfde berg voorviel. Deze had betrekking op een nevelpanter (*Felis nebulosa* GRIFF.). Terwijl ik in het oerbos op 1500 meter hoogte op de Ophir mijn bivak had opgeslagen, werd door kampongglui aan de voet van die berg een nevelpanter in het bos opgejaagd. Deze dieren zijn echte boombewoners, die zich gemakkelijk en snel door de takken kunnen voortbewegen. Bij een sprong van de ene boom naar de andere had de panter de afstand onderschat en was, van een grote hoogte neerstortend, te pletter gevallen. Helaas hoorde ik dit pas een week later, toen het kadaver reeds in ontbinding was overgegaan. De kampongbewoners hadden het te lastig gevonden het dier naar mijn bivak te brengen, ofschoon ik hun te voren een premie van f 25.— had beloofd voor een levende of dode nevelpanter.

Gibbons zijn, evenals mensen, zeer nieuwsgierig uitgevallen. In de Dierentuin te Fort de Kock liep een aantal van deze dieren vrij rond. De siamangs waren zeer mak en stoeiden gaarne met de bezoekers van de tuin, als ze niet verkozen in het geboomte krijgertje te spelen met de andere daar in vrijheid levende apen, zoals oengko's of bruine gibbons (*Hylobates agilis* CUV.) en simpai's of roodbruine slankapen (*Pithecus melalophus* RAFFL.). Deze twee laatste soorten toonden tegenover de mensen lang niet zoveel toenadering en lieten zich niet aanraken. Op een dag werd een kistje met een levende slang in de dierentuin

Bloem van *Rafflesia Tuan-Mudae* BECC. (doorsnede 74 cm) van vindplaats II. G. Poteng, Singkawang (West Borneo). 11-I-1933

bezorgd. Een van de siamang's had het dadelik in de gaten, dat er iets belangrijks zou gebeuren en was uit de grote waringin, zijn gewone observatiepost, omlaag geklauterd. Terwijl het kistje open gebroken werd, posteerde hij zich op enige afstand daarvan en met wijd opengespalkte ogen, opgetrokken wenkbrauwen en ver vooruitgestoken kop volgde hij elke beweging van de mandoer, daarbij telkens een pasje dichterbij komend. Toen ik de slang bij de nek greep, en uit het kistje tilde, maakte de siamang rechts om keert en met grote vaart snelde hij naar de waringin terug, om vanuit de hoogste takken onder allerlei grimassen en geluiden van de schrik te bekomen. Was het toeval of niet, dat deze nieuwsgierige aap een wijffe was?

De vaak ongerechtvaardigde afkeer van „griezelige” dieren vindt men dus niet alleen bij de mens. Het reeds genoemde Dierenpark te Fort de Kock ontving eens uit de Ophir Distrikten een krokodil van bijna 4 meter lengte. Het dier was met een haak gevangen, daar het een minangkabause bruid, die zich naar de rivier had begeven, niet alleen met huid en haar, doch ook met al haar vergulde sieraden verslonden had. Daar de haak niet verwijderd kon worden, kwam het dier meer dood dan levend aan. Om die reden moest het zo spoedig mogelijk bekend gesteld worden, dat het monster te bezichtigen was, en werden ten dien einde op de pasar en in de hele plaats strooibiljetten verspreid met het opschrift: „Datanglah melihat boeajo jang baroe makan anak daro ¹⁾”. Dichte drommen kijklustigen stroomden naar de dierentuin, waar de krokodil met een stevige rottan aan een boom was vastgelegd. Maar niet alleen de mensen waren nieuwsgierig, ook de verschillende dieren in de Zoo konden hun nieuwsgierigheid niet bedwingen. In de aangrenzende perken drongen de herten snuivend en onder alle tekenen van angst en afkeer zo dicht mogelijk tegen het scheidingshek; de ezel begon te balken; de gibbons en slankapen sprongen in de bomen als dol in het rond daarbij een oorverdovend lawaai makend. De kasuaris loerde met rechtvooruitgestoken kop en trillend van opwinding door het ijzeren hek. Andere dieren in verderaf gelegen hokken, niet wetend wat er gaande was, werden ook door de algemene onrust aangegrepen en deden aan het infernale concert mee. Het was een pandaemonium, alsof de boze geesten uit de hel waren losgebroken. Alleen de kangeroe's en schildpadden schenen zich van de algemene agitatie niets aan te trekken! Plotseling sperde de krokodil zijn vervaarlike muil open en liet een rauw gebrul horen. Door een paniese schrik bevangen stoven alle dieren uiteen, tot groot vermaak van het talrijke publiek. Het duurde nog lang vóór de rust in de dierentuin was wedergekeerd.

Dat krokodillen een vervaarlijk gebrul kunnen uitstoten, is misschien niet algemeen bekend, doch wie de geluidsfilm „East of Borneo” heeft gezien, kon zich daarvan overtuigen. Jaren geleden bevond ik mij in de Zoo in Londen, toen opeens uit het Reptielenhuis een geweldig lawaai weerklonk. Alles stormde naar binnen, waar twee krokodillen in het grote bassin elkaar te pakken hadden en onder het uiten van een afgrijselijk gebrul in het water rondwentelden.

De krokodil in het dierenpark te Fort de Kock maakte het gelukkig niet lang; er werden toen voorbereidselen getroffen hem te stropen, om het vel te prepareren. Alvorens het echter daartoe kwam, presenteerde zich de mamak ²⁾ van de verslonden

¹⁾ Anak daro — een bruid.

²⁾ In de Minangkabause landen heerst het matriarchaat, bij welke instelling niet de vader (bapak), maar de oudste oom (mamak) zich het lot van zijn neefjes en nichtjes (kamanakan) aantrekt.

bruid, die uit de Ophirdistrikten overgekomen was om de resten van zijn ongelukkige kamanakan te reklameren en meer nog om beslag te leggen op de bruidssieraden, die familie-poesaka's waren. In de ingewanden van het ondiep, nl. van de krokodil, werd echter niets anders aangetroffen dan enige menselijke beentjes en een aantal rood gekleurde nagels¹⁾. Met deze droeve resten keerde de teleurgestelde mamak naar zijn nagari terug.

Bandoeng, Juli 1933.

EDWARD JACOBSON.

¹⁾ Maleise bruiden zijn gewoon hun nagels met het sap uit de bladeren van de in a i -plant (*Lawsonia inermis* L.) rood te verven en zijn dus met deze mode hun Europese zusters generatie's vóór geweest.

De neusaap, *Nasalis larvatus* Geoffr. — Er bestaan slechts weinig goede reproducties van deze aap in wetenschappelijke werken. Meestal treft men afbeeldingen aan, vervaardigd naar slecht en

De neusaap, *Nasalis larvatus* GEOFFR.

verkeerd opgezette museum-exemplaren, waarbij het reukorgaan is voorgesteld in de vorm van een adelaars-neus, die ver buiten het gezicht en tamelijk spits uitsteekt.

Dat deze voorstelling niet met de werkelijkheid overeenstemt, blijkt uit nevenstaande afbeelding, gereproduceerd naar een opname van wijlen Dr J. BÜTTIKOFER, gedurende de Borneo-expeditie van 1893/95 vervaardigd. Ofschoon het gekonterfeite exemplaar, een volwassen mannetje, tijdens de opname reeds dood was, komt de vorm van de neus toch goed overeen met die van een in rust verkerend, levend exemplaar. Dit werd mij door Dr BÜTTIKOFER zelf verzekerd. — Ik verwijs aangaande dit punt naar hetgeen COOMANS DE RUITER hierover in zijn boek „Uit Borneo's Wonderwereld” op pag. 42 e. v. schrijft. Alleen jonge exemplaren schijnen een wipneusje te bezitten.

De waarnemingen van COOMANS DE RUITER bevestigen de juistheid van hetgeen Prof. Dr A. W. NIEUWENHUIS schreef. Volgens deze laatste hangt de neus steeds vóór de mond als een onverschillig, ietwat stijf aanhangsel en zelfs bij schrik of vrees komt er geen verandering in de vorm. Dit laatste is in tegenspraak met hetgeen Dr BÜTTIKOFER beweerde, nl. dat de neus in toestand van rust als een brede lap op de bovenlip neerhangt, maar zodra het dier onraad bemerkt, zou de neus zich langzaam horizontaal oprichten. Wie in deze gelijk heeft, is uit de foto niet af

te leiden. Alleen een cinematografiese opname zou deze kwestie definitief kunnen oplossen.

Bandoeng, Juli 1933.

EDWARD JACOBSON.